

Cetatea Cavalerilor

Fondator: Col. r. Dr. Constantin MOȘINCAT
 Editor: Asociația Națională a Cavalerilor de Clio
 Editura Tipo MC, Oradea-2020

Cartea Mea e și a Ta! ISSN 2734-6889 - ISSN-L 2734 - 6889

Virtuți și manifestările lor în colindele românești (I)

Aurelian POPA-STAVRI

Folclorul muzical, literar și coregrafic activează noțiuni, idei, imagini și reprezentări izvorâte din credințe și datini comunitare străvechi, supraviețuitoare de milenii în spațiul carpatic, dunărean și pontic, respectând calendarul popular, iar ulterior creștinării, respectând calendarul religios creștin. Aceste datini se desfășoară cu un anumit *program* perpetuat din generație în generație, în memoria colectivă reprezentată de cei mai destoinici, inteligenți și talentați oameni. Programul începe cu inițierea mai întâi a pregătirilor pentru datină, (stabilirea gazdei cetei, alegerea costumației specifice, tradiționale, însușirea sau rememorarea repertoriului folcloric pentru colindat, alegerea vătafului și a ajutoarelor lui pentru celelalte funcții ale cetei de colindători, stabilirea între cete a satelor sau a cvartalului comunei, orașului în care fiecare ceată va colinda în exclusivitate, fără a încălca teritoriul stabilit pentru celelalte cete). Urmează, conform calendarului, desfășurarea propriu-zisă a evenimentului, cu *acte rituale și etape*, pe calapodul unor diferite *ritmuri ale datinii*, etape desfășurate în ordine temporală prestabilită: plecarea la colindat, începând cu urările la gospodăria preotului, primarului și învățătorului, apoi colindatul cu trecerea în traseul stabilit, de obicei de la margini cu ocoliș spre centrul localității, pe la fiecare casă, în așa fel încât să nu rămână gospodărie nevizitată cu urările îndătinate. Sub privirile noastre descoperim treptat scene profane sau scene biblice într-un mod asemănător cu urmărirea penelurilor unor pictori care povestesc, pe spații largi, murale, sau prin linii, forme volumetrice, culori și nuanțe, lumini și umbre, diferite istorii cu personajele lor principale. Din experiență, nimic nu se compară cu participarea efectivă la colindat, mai întâi în colindul copiilor, când suntem de vârsta lor, în Ajunul Nașterii Domnului Iisus Cristos, sau în ceata junilor, când suntem tineri, pornind a colinda în dimineața Crăciunului, și în cele 12 zile ale sărbătorilor, mai frumos spus chiar, a bucuriilor înălțătoare ale spiritului omenesc dintre **Crăciun, Anul Nou, Ziua sfântă a Bobotezei și cea de Sfântul Ion, sublime coloane ale calendarului creștin, deschis cerurilor păcii și iubirii între toți oamenii**. Desigur, în numeroase localități rurale, *cetele mixte de colindători* pot urma colindului *cetei exclusive a junilor*, pentru că este o întregă emulație a urărilor și mersului la rude, nași, prieteni și vecini, cu daruri, mulțumiri și înălțare a glasurilor unite în cântarea puternică a colindelor, cântecelor de Stea, cântecelor de Crăciun, ca și a privesnelor. Toate, ecouri neprețuite ale cântărilor de la slujbele din catedrale, biserici de obște și mănăstiri de călugări sau de măicuțe, locul unde de fapt, mirenii primesc și cuprind în sufletele lor *dorul și dragostea de dumnezeire, de frumos, de curățenie sufletească, de iubire pentru semeni, de curaj în abordarea complexităților vieții cotidiene, în lumea contemporană*. Atât colindătorii cât și iconarii, urmează anumite **reguli, rânduieli și canoane** ale reprezentării și interpretării artistice/ folclorice, formule menite să ușureze înțelegerea mesajelor formate din idei, sentimente, convingeri, sugestii, îndemnuri, clarificări și revelații fie în imagini plastice fie în imagini declanșate muzical-poetic, însoțite de adevărate scene de teatru popular ad hoc, cu motivația declanșării catharsisului și obținerii bunăvoinței generale a oamenilor și divinității. Colindele românești degajă **impetuozitate și eleganță, strălucire aproape orbitoare, bunătate, omenie, dragoste, atenție, interes pentru cei slabi sau săraci, pentru cei îngreunați de lipsuri sau de dificultăți sufletești**. Colindele sunt destinate fiecărui membru al familiei colindate, ca și trecătorilor de pe ulițele satului sau comunei, observând o deschidere sufletească mai mare în mediul rural decât în cel orășenesc, unde sfiala sau buna cuvîntă încetățenită, nu permit efuziuni de acest fel, îndreptate necunoscuților. Deasupra tuturor faptelor din această perioadă a sărbătorilor dintre Ajunul Crăciunului /Ajunul Nașterii Domnului și Boboteaza urmată de Ziua Sf. Ion, planează o atmosferă de reverie, de armonie, de bună

dispoziție pe fondul unei anumite stări febrile, de așteptare, de încordare, zgomot (pentru alungarea spiritelor rele) și chiar de luptă între acele cete care din neatenție încalcă teritoriul celeilalte cete (luptă reală până în urmă cu câțiva ani, acum doar simulată sau evidențiată prin dialoguri cu cuvinte admonestatoare). Înainte de îmbrățișarea creștinismului, legea veche se evidenția prin obiceiurile ei dure, lupta dintre cetele care își încalcă granițele, lupta reală, o secvență a obiceiului colindatului tradițional din această perioadă, care marchează maturitatea flăcăilor în chip de războinici¹, în trecut războinici apărători ai divinităților ancestrale, sau ale divinităților antice, ulterior, de războinici ai lui Cristos. Zgomotul și muzica (cimpoierul, fluierașii și dobașii, în zilele noastre clarinetistul, trompetistul, toboșarul) sau fanfara cu muzicanții, însoțesc alaiul măștilor și costumaților în urși, capre, căiuți, (vechi totemuri ale lumii tradiționale milenare) sau alaiul cel mare din care fac parte „Moșul”, (Anul vechi), „baba” (poate Dochia?, consoarta lui), apoi Anul Nou, (un copil purtat în brațe sau în cârcă de Anul Vechi), oamenii costumați reprezentând „Mirele”, „Mireasa” și aceasta, un tânăr în travestire, (a doua reprezentare a cuplului familial, *bărbat alături de femeie*), „Popa”, „Căpitanul” sau „Soldatul”, „Vânătorul”, „Ciobanul”, „Țiganul”, „Ucigă-l toaca”, ș.a. Din Alaiul mare, venind unii după alții², în afară de grupele reprezentând măști totemice, mascați în capre sau cerbi cu vătaful lor, grupa de îmbrăcați în blană de urs și în ursari-țigani, mai fac parte grupa *Jienilor* ca și a tinerilor costumați care au interpretat povestea nașterii lui Iisus, cu *cei trei crai de la Răsărit*, cu Irod împărat și Sf Maria, și *călușarii de Anul Nou*. După cum se observă, unii se încadrează la **categoria Frumoșilor**, alții în aceea a **Urâților**, (Ying-Yang; pozitiv-negativ care acum se fac văzute și intrate în *Hora armoniilor dintre contrarii*), alții la *categoria animale totemice, domesticate*: calul, capra, ursul, iar alții la *categoria conducătorilor de ceată sau de alai* și la *categoria muzicanți*. Spre deosebire de alaiul de origine și vechime din lumea societății gentilice și apoi din cea antică, se manifestă contrastant *grupa Irozilor*, parte a teatrului popular cu subiect creștin, dezvoltat în Evul Mediu și Renaștere în toată Europa. Așa cum teatrul popular Irozii cuprinde tinerii ce regizează și pun în scenă povestea nașterii lui Iisus Cristos în seara Crăciunului, (datină păstrată excelent de junii din Maramureș, de pildă), colindătorii evocă și sunt **prilej de ritual popular trăit pe viu**, în curtea gospodarului unde se colindă, se țin orațiile de către gazdă spre colindători, la „colac”, la țuică și la pecia sau halca de carne, la cârnații dăruiți, iar colindătorii, prin vătaf zic „mulțumita” iar apoi membrii cetei joacă gazdele pentru ca acestea, prin atingerea colindătorilor, în timpul dansului, să fie și ei apărați de boli și necazuri, după care se pleacă cu colinda sau marșul de drum în sunetul dobelor: „*Noi umblăm a colinda/ De la-o casă la alta...*” (Pădureni, Hunedoara). Dacă unele personaje, dintre mascați, în mod intenționat sunt zdrențuroși și fioroși, dar neapărat curați la îmbrăcămintă și în intenții și comportament, alții sunt personaje încântătoare de basm creștin: Magii, Iosif și Maria, Arhanghelul Gavriil, dar pe de altă parte, fiorosul Irod. Și la colindători și la colindați există o **grijă pentru detaliu în ținuta vestimentară ca și în a-și lua fiecare în serios rolul asumat**. **Respectul** calendarului solstițial de iarnă, **dragostea** pentru Datina moștenită (ca tipar matricial spiritual de geneză a neamului), **efortul de perfecționare** a experienței practice și a **învățării sau memorării comportamentelor** și a orațiilor și colindelor îi conduc pe colindători cât și pe cei colindați spre o **armonizare socială** și o **apropiere sufletească speciale**, în aceste zile când se crede că se deschid cerurile și la sărbătoare participă cei vii, ca și acele ființe care au răspândit lumină prin existența lor ca înaintași.

Ilustrăm cu fotografii realizate la Ateneul Român, sediul Filarmonicii „George Enescu” din București, unde Ansamblul de muzică tradițională „Icoane transilvane” prezintă în fiecare an un spectacol de obiceiuri din datina colindatului. Conducător, **prof. univ dr. Ioan Bocșa**, de la Academia de muzică „Gheorghe Dima” din Cluj Napoca, Modulul de Muzică Tradițională. Peste 3.500 de producții (piese) muzicale culese și salvate din județele Alba, Hunedoara și Sălaj, realizarea cu colegii și studenții a unei fonoteci digitalizate, elaborarea unor cursuri de specialitate. Printre lucrările publicate: **1484 colinde cu text și melodie** (1999) – 2 volume, pentru care în anul 2005 s-a acordat Premiul *Ciprian Porumbescu* pentru Muzicologie de către Academia Română. **Muzică tradițională vocală din Sălaj**, (2009), 2 volume, **Colinda în Transilvania**, Catalog tipologic muzical (2011), în colaborare cu Ileana Szenik, 2 volume, **Muzică vocală tradițională din Munții Apuseni**, (2013). Ioan Bocșa a obținut

¹ În zilele noastre, fiind atestată doar într-o singură localitate din Moldova, și acest obicei încercându-se a fi oprit și interzis datorită pericolozității rezultatelor violenței fizice manifestate.

² Cum se observă, de pildă, pe timpul Festivalului datinilor și obiceiurilor de Crăciun și Anul Nou organizat anual, în decembrie, în municipiul Botoșani, unde am fost invitat de către domnul Ion Ilie, fost director al Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Creației Tradiționale.

doctoratul cu lucrarea „Caracteristici ale colindatului (în localitățile) de pe Valea Mureșului Mijlociu”, este derulator al proiectului PHARE “Colindul transilvan – element de identitate națională” și al proiectului UE – Euroart “Ethnos – Mileniul III”. Discografia sa numără albume muzicale pe casetă și CD, precum **Colinde și cântece populare românești**, (1994), **Ană, zorile se varsă**, (1997), **Colinde transilvane** (1998), **Colinde transilvane II**, (2001).

Ansamblul „Icoane transilvane” din Cluj Napoca. *Ceata junilor.*

Ansamblul de muzică tradițională *Icoane transilvane*. Conducător prof. univ. dr. Ioan Bocșa